

CIOBANU

Comuna Ciobanu este situată în partea de nord-vest a județului Constanța, la o distanță de 90 km față de reședința județului și la 4 km de orașul Hârșova. Comuna se învecinează în partea de N-E cu comunele Gârliciu și Saraiu, la S cu comuna Horia și la V cu Hârșova. Drumul național 2A, Hârșova – Constanța, asigură legătura comunei cu reședința județului.¹

Geografic, așezarea se încadrează în podișul Casimcei și lunca Dunării. În rețeaua sa hidrografică se înscriu Dunărea și privalul Băroiu (cu numeroase lacuri dispărute din 1960, datorită asanărilor și îndiguirilor).

Comuna este alcătuită din 2 așezări: Ciobanu (reședința comunei) și Miorița – cu denumirea veche de Cadi-Câșla (până în 1928) și Bălăceanu (până în 1962).²

Cercetările arheologice au scos la iveală în perimetrul comunei Ciobanu numeroase urme de locuire din neolitic, epoca romană și bizantină. Cele mai importante situri arheologice sunt ruinele cetății romane Cius (Gârliciu) din secolul al II-lea d.Hr. și Carsium (Hârșova) din secolul I d.Hr., care au jucat un rol important în sistemul defensiv pe limesul dunărean. Ulterior, în epoca medievală, orașul-cetate Carsium-Hârșova a reprezentat un punct economic, comercial și militar important la Dunărea de Jos.

Localitatea este menționată în documente începând din secolul al XIX-lea, cu denumirea de GROAPA CIOBANULUI. Toponime identificate în documente pentru această așezare mai sunt: „Groapa Cioban” (pe harta statistică rusă ridicată în timpul războiului 1828-1829); „Groapa Tchowan” – kaza Hârșova (agentul Korsac, 1849); „Groapa Ciobanului (Ion Ionescu de la Brad, 1870); „Groapa Tschobanului” (pe harta geologului german, Karl Peters, 1864); „Çoban-Kuyusu” (în documentele turcești din fondul tapiurilor emise între 1864-1877); „Groapa Ciobanului” (în consemnările institutorului român Nicolae Bălășescu, 1869-1874).³

M.D.Ionescu susține că „satul ar fi fost fondat de transilvăneni, între 1770-1780”.⁴

Potrivit unei legende locale, satul s-ar fi format împrejurul târlei unor ciobani care își ridicaseră bordeiele mai spre baltă, dincolo de Băroi. Într-o vară, bordeiele au fost acoperite de apă și unul dintre ciobani s-a înecat. În memoria colectivității, locul s-a păstrat cu denumirea de „Groapa Ciobanului”.⁵

Tradiția locală arată că primii locuitori care s-au alăturat ciobănenilor, au fost cei din satele

apropiate, Măducea și Ulmeni – ultimii au ocupat o parte a satului, care ulterior a purtat denumirea de „mahalaua Ulmeni”.⁶

După Războiul de Independență și reintegrarea Dobrogei în granițele României, în Ciobanu se așează numeroase familii de mocani transilvăneni (ciobani) dar și moldoveni, care veneau în Dobrogea unde era pământ mult, nelucrat și islaz pentru oi. O statistică românească din 1878 arată că așezarea Groapa Ciobanului avea 1698 de locuitori, toți români, o școală și o biserică.⁷

Din alte informații documentare de după reunirea Dobrogei cu România, aflăm că localitatea avea 186 de familii de români, 7 de bulgari și una grecească.⁸

Din informațiile preluate din monografia localității, se rețin numele unora dintre cele mai vechi familii care s-au așezat în Ciobanu după 1878: familia Roșioru (oieri proveniți din Ținutul Trei Scaune din Transilvania), familia Buzică (din Săcele, județul Brașov), familia Chirulescu (din Siliștea Sibiului), familia Holban (din Râmnicu - Sărat).⁹

În „Dicționarul geografic, statistic, economic și istoric al județului Constanța”, întocmit la 1897 de Grigore Dănescu, se înregistra localitatea cu denumirea „Groapa Ciobanului sau mai simplu Ciobanul” și se indicau următoarele date: comună rurală din județul Constanța, plasa Hârșova, administrând economic și satul Cadi-Câșla. Suprafața totală a comunei era de 5.486 ha, din care 69 ha erau ocupate de vatra satelor, cu 247 case. În 1894, toți cei 1350 de locuitori erau, după cetățenie români, iar după religie 1320 ortodocși și 30 musulmani.¹⁰

La începutul secolului al XX-lea, M.D.Ionescu înregistra în 1904, în lucrarea sa „Dobrogea în pragul veacului al XX-lea”, comuna Ciobanu și satul Cadi-Câșla ca localități aparținând plasei Hârșova, cu o suprafață totală de 10.039 ha, cu 371 de case (din care 46 de bordeie) și o populație de 1481 locuitori în Ciobanu și 137 în Cadi-Câșla.¹¹

Potrivit expunerii ample din 1924, datorată prefectului județului Constanța, N.T.Negulescu, - „satul e vechi, românesc, i se spunea Ciobanciuș, deci Groapa Ciobanului” - , comuna avea o suprafață totală de 8.925 ha, iar în cele 2 localități erau 2.253 de locuitori (la 1916) și 2.074 locuitori (la 1922). După naționalitate, în ambele localități erau înregistrați: 1 turc, 1 bulgar și 83 de țigani, restul fiind români. În Ciobanu erau înregistrate, în 1916, 80 de case cu o cameră, 120 de case cu 2 camere, 46 cu mai multe camere, 66 de grajduri și magazine și nici un bordei.

În 1922, situațiile statistice arată o creștere a numărului de case din localitate, astfel sunt înregistrate 296 case cu o cameră, 147 cu 2 camere, nu sunt consemnate date pentru locuințele cu mai multe camere și sunt trecute 365 grajduri și magazine.¹²

După cedarea Cadrilaterului și schimbul de populație care a avut loc în 1940, în Ciobanu au venit 16 familii de români din sudul țării, de la Turtucaia, cărora li s-a dat loc de casă și câte 3 ha de pământ.¹³

În prezent, comuna Ciobanu – fără satul Miorița – are o suprafață de 7.434 ha și o populație de 3.231 locuitori, cu un număr de 983 gospodării. Locuitorii sunt în totalitate români, de religie ortodoxă.¹⁴

Locuitorii s-au îndeletnicit din vechime cu agricultura și creșterea animalelor. Numărul proprietarilor crescători de animale (vite, cai, porci și mai ales oi) este consemnat în toate datele statistice menționate.

În comuna Ciobanu există o școală înființată în 1881¹⁵ sau 1884¹⁶.

Biserica cu hramul „Sfântul Ioan Teologu” a fost zidită între 1880-1896¹⁷ sau mai devreme, în 1836¹⁸.

Comuna are un cimitir ortodox foarte vechi, după cum o arată prezența câtorva cruci cu datele 1846, 1848, 1855, 1866, 1873.¹⁹

Primăria a fost construită în 1882.²⁰

Din punct de vedere al arhitecturii, comuna Ciobanu nu mai oferă în prezent posibilitatea studierii „în situ” a locuinței tradiționale dobrogene, așa cum este prezentată în „modelele” arhietipale, deoarece influențele mediului urban (datorate în special apropierii de orașul Hârșova) s-au exercitat cu putere atât asupra planului de construcție, cât și a materialelor folosite. De altfel, majoritatea locuințelor din Ciobanu au fost refăcute după Al Doilea Război Mondial, dovadă fiind modificarea planurilor inițiale, prin dărâmarea prispelor, înlocuirea stâlpilor de lemn cu coloane de zidărie, îmbrăcarea foișoarelor în zidărie și obținerea unor balcoane sau marchize, adăugarea unui număr suplimentar de încăperi în spatele casei. Au fost folosite materiale noi la tencuirea fațadelor (terasitul) – casele prezintă pe fronton, în zidărie, anii de renovare -, s-au înlocuit tâmplăria și învelitoarele din olană și țigla cu tablă și eternită.

Până în 1983, printre casele mai noi existau în localitate câteva case cu arhitectură veche – de exemplu, casa lui Ion Coman cu 2 încăperi „fără podină la «la sală»”, care se numea „căsoi”.²¹

Memoria colectivității păstrează încă informații cu privire la materialele și tehnicile de construcție tradiționale.²²

La Ciobanu, cele mai vechi case se făceau din „cocoloașe” de ceamur în tehnica paiantei, pe împletitură de nuiiele, apoi din chirpici pe temelie și soclu de piatră. Pentru învelitorile caselor s-au folosit la început stuful sau papura, apoi olanda și țiglele. Învelitori din stuf și papură se mai păstrează și astăzi la numeroase anexe gospodărești pentru adăpostirea animalelor, dovadă că această tehnică a fost utilizată în mod obișnuit în vechime.

În aceeași tehnică s-au ridicat anexele gospodărești: adăposturile pentru oi „saiale” și „saivane”, având aplecători cu pereți din stuf „bulgăriți cu pământ”.

În prezent, în comuna Ciobanu majoritatea caselor se încadrează în tipul de locuință trichelulară, cu 2 încăperi și tindă mediană, având în spatele casei sau în unghi lateral, aplecătoare („polată”) care s-a adăugat ulterior. Încăperile de sub aplecătoare au funcția de bucătărie (dacă sunt construite lateral), hol de acces către grădina din spatele casei și „magazie peste beci” (dacă aplecătoarea este construită numai în spatele casei, în dreptul tindei mediane), sau aplecătoarea din spatele casei este tricompartimentată, dacă se dorea înmulțirea numărului de încăperi de locuit.

Locuințele din Ciobanu se încadrează în trei tipuri distincte: Primul este casa cu prispă liberă dezvoltată pe fațadă și eventual pe una din laturi. Al doilea este casa cu tindă retrasă și prispă îngustă numai în dreptul acesteia. Al treilea tip de casă este cu prispă și foișor.

Caracteristic arhitecturii din Ciobanu este construirea din zidărie a coloanelor care susțin acoperișul prispei sau frontoanele foișoarelor. Acestea au baze paralelipipedice și capiteli cubiforme. Terminologia locală folosită pentru coloane este aceea de „popi” sau „popici”. În cazul caselor cu tindă retrasă, în fața acesteia se formează un balcon cu 2 coloane și arcade de zidărie – este un tip de locuință caracteristică influenței arhitecturii urbane în mediul sătesc.

Nicio locuință din Ciobanu nu prezintă parapet sau garduț din lemn la prispă. Acesta este înlocuit în cele mai multe cazuri cu parapet din zidărie. Prin demontarea paziilor și construirea sub streșină a unor borduri de zidărie, prispa a fost transformată într-un balcon care dublează fațada și / sau una dintre laturile casei.

Informatorii de teren ne-au precizat că, în vechime, casele au avut ca instalație de încălzit soba oarbă cu un foc, alimentată prin „sală” (sau tindă), care încălzea și camera de locuit. Acestea au fost demolate în favoarea sobelor de teracotă.

În curtea gospodăriei, situată în spatele casei sau lateral se află anexele pentru adăpostirea

animalelor (grajduri „perdele de oi”, „curnic” pentru păsări, cotețe pentru porci), ridicate, așa cum am arătat, în aceeași tehnică de construcție folosită și pentru case: paiantă „bulgărită cu cocoloașe” sau chirpici.

Bucătăria de vară, cu cuptor din cărămidă și plită, reprezenta o clădire anexă ridicată după aceeași tehnică, în care uneori se retrăgea familia bătrânilor, lăsând loc în casa din față familiei mai tinere.

În curte se mai află, sub o aplecătoare, cuptorul din chirpici sau sobă din cărămidă cu plită și cuptor, pentru pregătirea pâinii și a hranei în timpul verii.

În comuna Ciobanu există fântâni cu cumpănă și fântâni cu val. Importanța acestora s-a diminuat după 1957, când în localitate s-a dat în funcțiune sistemul modern de alimentare cu apă.

În Ciobanu mai există și alte locuințe care au fost construite după modele tradiționale, dar din cauză că au suferit semnificative modificări ulterioare nu mai păstrează în prezent aspectul tradițional.

Una dintre acestea este casa lui Marin Șt. Roșioru, născut în 1926 în Ciobanu, provenind dintr-una din cele mai vechi familii din Ciobanu. Din informațiile primite, familia sa provine din ținutul Trei Scaune din Transilvania și a venit în Dobrogea înainte de 1878. Locuința sa este de tip trixelar cu două camere laterale și tindă mediană. Fundația și soclul sunt din piatră, pereții sunt din chirpici, șarpanta este din lemn, acoperișul în 4 ape. Inițial, casa a fost

acoperită cu stuf, acum este acoperită cu țiglă. Casa are prispă cu parapet din zidărie (inițial a avut garduț din lemn), dezvoltată pe toată fațada, cu 6 "popi"-coloane din zidărie.

Gospodăria prezintă interes mai ales din punct de vedere al anexelor gospodărești vechi, și bine întreținute, care se află în partea din spate a casei. Acestea sunt: grajdul pentru animale (cai și oi), umbrarul pentru cal, cotețul pentru porci ("porcăreța") și cotețul pentru păsări ("curnic"). Sunt ridicate din ceamur pe schelet de pari de lemn cu paiantă, iar pereții sunt lutuiți. Grajdurile au acoperișuri în 2 ape cu șarpantă din lemn și sunt învelite cu stuf. În gospodărie se mai află un cuptor de pâine din chirpici, lutuit și un cuptor din cărămidă, cu plită, lutuit, aflat sub o aplecătoare din scânduri unde se pregătește vara mâncarea. În grădina din spatele casei, foarte întinsă se află și o fântână cu cumpănă, în ghizdul de piatră fiind dăltuit numele constructorului "Ion Rogoz". Fântâna este construită aproximativ în anul 1930.

Pentru observarea construcțiilor legate de ocupațiile specifice locuitorilor satului, am considerat necesar să prezentăm saivanul de oi al lui Ilie Tudor ("Largu"). Adăpostul pentru 100 de animale este construit din pari și nuiele împletite, nelutuite, cu pereții din stuf. În curtea împrejmuită cu gard din pari de lemn se află "strunga" de muls oile, construită numai din scânduri și nuiele.

NOTE:

1. *Carta verde a județului Constanța*, Ed. Ex Ponto, Constanța, 2000, p. 132.
2. Comuna Ciobanu apare ca reședință rurală, având în administrare satul Bălăceanu, cu vechea denumire Cadi-Câșla, în "Tablou de împărțire administrativă a județului Constanța, cu modificări făcute până la 1 iulie 1936", în Arhivele naționale, Direcția Județeană Constanța, Fond Prefectura Constanța, Dosar 62/1938, fila 47 verso
3. Anca Ghiață, *Contribuții noi privind unele aspecte ale societății românești din Dobrogea în secolele XV – XIX*, în "Memoriile secției de științe istorice", seria IV, tom I, 1975 – 1976, Ed. Academiei RSR, București, 1978, p. 91 și Anca Ghiață, *Toponimie și geografie istorică în Dobrogea medievală și modernă*, în "Memoriile secției de științe istorice", seria IV, tom V, 1980, Ed. Academiei RSR, București, 1982, p. 53
4. M.D. Ionescu, *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea*, Atelierele grafice "I.V. Socecu", București, 1904, p. 43
5. Argentina Bărbulescu, „Așezări rurale”, în

- Dobrogea. Studiu etnografic. Românii autohtoni*, Vol. I, coord. Maria Magiru, Muzeul de Artă Populară Constanța, 2003, p. 45 și Alexandru Roșioru, Aura-Ana Roșioru, *Viața și istoria locuitorilor din Ciobanu și Miorița, județul Constanța*, Ed. Ex Ponto, Constanța, 2006, p. 29
6. Alexandru Roșioru, Aura-Ana Roșioru, *op. cit.*, p. 29 -30
7. Arhiva Centrală de Stat, Fond MAI/comunal, dosar 226/1878, f. 1-2, apud Gheorghe Dumitrașcu, *Localități, biserici și mănăstiri românești în Dobrogea, până la 1878*, Ed. Fundației "Andrei Șaguna", Constanța, 1996, p. 57
8. Arhiva Centrală de Stat, Fond MAI/comunal, dosar 4538/1879, f. 5-40, apud Gheorghe Dumitrașcu, *op. cit.*, p. 57
9. Alexandru Roșioru, Aura-Ana Roșioru, *op. cit.*, p. 30-31
10. Grigore Dănescu, *Dicționarul geografic, statistic, economic și istoric al județului Constanța*, Tipografia și Fonderia de litere "Thoma Basilescu", București, 1897, p. 484
11. M.D. Ionescu, *op. cit.*, p. 417-419
12. N.T. Negulescu, *Județul Constanța în anii 1916 și*

- 1922 /923, Tipografia "Victoria", Constanța, 1924, p. 228-230
13. Alexandru Roșioru, Aura-Ana Roșioru, *op. cit.*, p.42
14. *Carta verde* ....., p. 133
15. M.D.Ionescu, *op. cit.*, p. 419
16. N.T.Negulescu, *op. cit.*, p. 230
17. Gheorghe Dumitrașcu, *op. cit.*, p. 58

18. M.D.Ionescu, *op. cit.*, p. 643
19. Alexandru Roșioru, Aura-Ana Roșioru, *op. cit.*, p. 39
20. M.D.Ionescu, *op. cit.*, p. 419
21. Alexandru Roșioru, Aura-Ana Roșioru, *op. cit.*, p. 263
22. Argentina Bărbulescu, „*Arhitectura*”, în *op. cit.*, passim

Ciobanu – Casa nr.1 (foto)

Proprietar: Holban Vasile, n.1925 în Ciobanu; Proprietari anteriori: Holban Ivan, n. 1903 în Ciobanu; părinții acestuia au venit din Ardeal, fiind crescători de animale și au ridicat casa aproximativ în 1890; Vechime: sfârșitul sec.al XIX lea; meșteri bulgari din Silistra. Informatorul ne-a precizat că "tot modelul acesta de casă a fost făcut într-un an – doi, cât au fost meșteri bulgari din Silistra; tot bulgarii aduceau și olană cu care au fost învelite casele".

Sisteme de construcție, materiale: Fundație: piatră; Soclu: piatră; Pereți: chirpici de 0,5 m grosime, lipiți cu ceamur, fațadă tencuită cu ciment și văruiată cu alb – roz; Șarpantă: lemn; Acoperiș: în 4 ape la casă, în 2 ape la foișor; Învelitoare: olană la casă, țiglă la foișor; Intervenții ulterioare: În 1958 stâlpii de lemn au fost înlocuiți cu coloane de zidărie; garduțul de lemn al prispei ("galerie de scândură") a fost înlocuit cu parapet de zidărie; Tipul de plan: Locuința este de tip trichelular, cu tindă mediană ("sală") și două

încăperi laterale. Prezintă prispă pe toată lungimea fațadei și foișor ("balcon"). Soclul și prispa – din pământ, azi cimentuită – sunt puțin înălțate, accesul pe prispă făcându-se pe latura dreaptă a foișorului, pe 3 trepte.

În tindă exista "sobă oarbă cu coș cu paie" cu un foc pentru camera de locuit. Podeaua era din pământ, în prezent cu dușumea, la fel ca și în încăperile laterale.

Prezintă pod, inclusiv deasupra foișorului. Sistemul de construcție al podului este următorul: "podina se sprijină pe cordițe și grindă, este din stuf și lipită cu ceamur; scheletul acoperișului se face din câpriori, aceștia se acoperă cu scândură și învelitoarea casei se face din 3 rânduri de olane".

Ulterior, în partea dinspre stradă a casei, pe locul unde a existat cuptorul de pâine, a fost adăugată, sub aplecătoare, o încăpere cu funcție de bucătărie de vară, cu acces dinspre curte.

Ciobanu – Casa nr.2 (foto)

Proprietar: Holban Ion, n. 1931 în Ciobanu; Proprietari anteriori: Holban Nicolae și Anica; Vechime: aproximativ anul 1920; Bunicii paterni ai actualului proprietar sunt mocani din Sibiu și au venit în Ciobanu după 1878, fiind crescători de animale; Sisteme de construcție, materiale: Fundație: piatră; Soclu: piatră; Pereți: chirpici, lipiți cu ceamur, tencuiți cu ciment (terasit), fațadă văruiată cu brun – roșcat; Șarpantă: lemn; Acoperiș: în 4 ape; Învelitoare: țiglă de Jimbolia (jud. Timiș); Intervenții ulterioare: stâlpii din lemn au fost înlocuiți cu coloane de zidărie; garduțul din lemn al prispei a fost înlocuit cu parapet din ciment, iar în partea dreaptă a casei, lipită de

aceasta, a fost construită o anexă bicompartimentată – cameră și hol – pe aici făcându-se ulterior accesul în casă, dinspre curtea laterală; Tipul de plan: Locuința este de tip trichelular, cu două camere laterale și tindă mediană ("sală"). Casa are prispă la fațadă și pe una din laturi (stânga) și foișor. Accesul pe prispa înălțată se face frontal, prin foișor, pe 3 trepte. Prispa din pământ a fost ulterior cimentuită. Accesul în locuință se face pe ușa de la tindă, foarte largă – tâmplăria originală nu s-a păstrat. Camerele laterale au câte o fereastră spre fațadă. Casa prezintă pod pe toată suprafața, cu acces prin tinda mediană. În fața casei, spre strada principală, se află grădina cu flori.

Ciobanu - Casa nr.1

Ciobanu – Casa nr.2

Ciobanu – Acoperiș de casă

Ciobanu – Tehnica de construcție cu „cocoloașe de ceamur”

Ciobanu – case și anexe gospodărești

Ciobanu - case și anexe gospodărești